

ENKELE NOTITIES BETREFFENDE JANTHINA

door

Henk K. Mienis

Enige tijd geleden heb ik nogmaals het korte artikel gelezen van de hand van Van Bruggen (1988) wat betreft "Ianthina als varkensvoer" op de Azoren. Daar Janthina in Israël in de afgelopen jaren nogal in het brandpunt van de malacologische belangstelling heeft gestaan als mogelijke, maar ondertussen verworpen bron van de in de bijbelse geschriften genoemde kleurstof "tekhelet" (Spanier, 1987; Burstein, 1988), gaat mijn interesse uit naar alles wat betrekking heeft op deze pelagische slakken. Van Bruggen's artikel heeft echter een klein probleem veroorzaakt, dat het onderwerp vormt van de eerste uit een totaal van drie korte notities betreffende Janthina.

1. Ianthina of Janthina?

Van Bruggen (1988) schrijft Ianthina net als bijvoorbeeld Laursen (1953) in zijn bekende monografie van het geslacht Janthina, en de meeste Britse auteurs. Andere schrijvers spelen deze naam echter als Janthina, bijvoorbeeld Abbott & Dance (1982) en Mienis (1987).

Wat is de juiste spelling?

Deze naam is indertijd voor het eerst geïntroduceerd door Röding (1798: 75) die het over Janthina heeft. Daar het gebruik van een "J" in het oude Latijn tot een minimum beperkt was en eigenlijk een heel ongewoon gezicht was, heeft men de naam Janthina reeds heel spoedig veranderd in Ianthina. Een emendatie die verworpen moet worden.

Deze "J"/"I" verwisseling heeft ook Wenz (1940: 815) parten gespeeld. Hij schrijft namelijk: "Janthina (Bolten) Röding, 1798. Typus: J. janthina (Gmelin) (Helix) = ianthina (Linné) (Helix)", ondanks het feit dat Linnaeus (1758: 772) zelf Helix janthina gebruikt! Bovendien is niet Helix janthina Gmelin, 1791 type van het geslacht Janthina, maar Janthina violacea Röding, 1798 = Helix janthina Gmelin, 1791 = Helix janthina Linnaeus, 1758.

2. Janthina janthina als "versiering" van graven op een Arabisch kerkhof in Jaffa, Israël.

Prof. Georg Haas, de stichter van de molluskenverzameling van de Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem, bracht in 1937 eens een bezoek aan een Arabisch kerkhof in het picturale havenstadje Jaffa, Israël. Tot zijn grote verbazing trof hij daar enkele graven aan, die rondom "versierd" waren met grote hoeveelheden schelpen, die allen tot Janthina janthina (Linnaeus, 1758) bleken te horen.

Tegenwoordig spoelt deze soort vrij onregelmatig aan en nooit in enorme hoeveelheden. Uit de zeer grote aantallen die rondom de graven aanwezig waren, kan men de mogelijke gevolg-

trekking maken, dat deze soort indertijd veel algemener voorkwam in het oostelijk deel van de Middellandse Zee, dan dat tegenwoordig het geval is.

Opvallend is nog dat de violet gekleurde "versiering" associaties opwekt met de blauwviolet geschilderde deurposten en raamkozijnen, die zo dilwijls aangetroffen worden in Arabische dorpen. Deze omljsting moet de bewoners beschermen tegen het boze oog. Had de "versiering" van de graven met Janthina schelpen ook een dergelijke functie?

3. Grote exemplaren van Janthina globosa op het strand van Nnewe Yam, Israël.

Tot nog toe zijn twee Janthina soorten aangetroffen op de Middellandse Zeestranden van Israël: J. janthina (Linnaeus, 1758) en J. globosa (Swainson, 1822) (Mienis, 1987). De eerste soort is veruit de meest algemene soort. Tijdens "invasies" vindt men meestal enkele exemplaren van globosa tussen tientallen, soms honderden exemplaren van janthina. Opvallend is dat de schelpen van globosa altijd opvallend klein zijn: hoogte minder dan 10 mm.

Op 29 september 1988 werden echter meerdere exemplaren van globosa gevonden met een hoogte van 20-22 mm. Dit is nog aan de tamelijk kleine kant, want de soort kan wel 40 mm hoog worden, maar we zijn verlost van het dwergcomplex.

Literatuur:

- ABBOTT, R.T. & S.P. DANCE, 1982. Compendium of seashells. 410 p. E.P. Dutton, inc., New York.
- BRUGGEN, A.C. VAN, 1988. Ianthina als varkensvoer. - CB Ned. Malac. Ver., 241: 412-413.
- BURSTEIN, M., 1988. HaTekhelet. 437 p. A. Gitler, Tel Aviv. (Hebreeuws)
- LAURSEN, D., 1953. The genus Ianthina a monograph. - Dana Rep., 38: 1-40, 1 pl.
- LINNAEUS, C., 1758. Systema Naturae, Regnum Animale, I: 823 p. 10de Ed. Holmiae.
- MIENIS, H.K., 1987. A review of the family Janthinidae (Mollusca, Gastropoda) in connection with the Tekhelet dye. In SPANIER, E. (Ed.). The Royal Purple and the Biblical Blue, etc.: 196-205. Keter, Jerusalem.
- RÖDING, P.F., 1798. Museum Boltenianum, 2: 199 p. Hamburg.
- SPANIER, E. (Ed.), 1987. The Royal Purple and the Biblical Blue. The study of Chief Rabbi Isaac Herzog and recent scientific contributions. 220 p. Keter, Jerusalem.
- WENZ, W., 1940. Gastropoda, vol. 1. Handbuch der Paläozool., 6(4): 721-960. Gebr. Borntraeger, Berlin-Zehlendorf.

TE KOOP

De heer J.A. van der Reijt, Smalleweg 28, 5741 JN Beek en Dal (tel. 04929-61449, na 18.00 uur) biedt een collectie Cypraea's aan. Deze zijn afkomstig van de Seychellen en zijn door hem zelf verzameld.